

F70 - F79 УМСТВЕНА ИЗОСТАНАЛОСТ

ПРЕГЛЕД НА ТОЗИ РАЗДЕЛ

F70 Лека умствена изостаналост

F71 Умерена умствена изостаналост

F72 Тежка умствена изостаналост

F73 Дълбока умствена изостаналост

F78 Друга умствена изостаналост

F79 Умствена изостаналост, неуточнена

Четвърти кодов знак за уточняване степента на свързано с изоставането нарушение в поведението:

F7x.0 - няма, или минимално нарушение в поведението

F7x.1 - значително нарушение в поведението, изискващо внимание или лечение

F7X.8 – друго

F7X.9 - неуточнено

F70 - F79 УМСТВЕНА ИЗОСТАНАЛОСТ

Състояние на задържано или непълно развитие на интелекта, характеризиращо се с нарушение на уменията, които възникват в процеса на развитие и дават своя дял във формирането на общото ниво на интелигентност, т.е. когнитивните, речевите, двигателните и социалните умения. Изоставането може да се съчетава, но може и да не се съчетава с други психични или телесни разстройства. Умствено изостаналите лица обаче могат да заболели от целият спектър психични разстройства и в сравнение с общата популация болестността от други психични разстройства при тях е поне три - четири пъти по-висока. Освен това, умствено изостаналите лица са изложени на по-висок риск от експлоатация и физическо и/или сексуално насилие. адаптивното поведение винаги страда, но в защитена социална среда, където намират подкрепа, достъпна, при лицата с лека умствена изостаналост такива нарушения може изобщо да не се забележат.

Може да се използва четвърти кодов знак за уточняване степента на нарушение на поведението, ако то не се дължи на съпътстващо разстройство:

F7X.0 - НЯМА, ИЛИ МИНИМАЛНО НАРУШЕНИЕ В ПОВЕДЕНИЕТО

F7X.1 - ЗНАЧИТЕЛНО НАРУШЕНИЕ В ПОВЕДЕНИЕТО, ИЗИСКВАЩО ВНИМАНИЕ ИЛИ ЛЕЧЕНИЕ

F7X.8 - ДРУГО

F7X.9 - НЕУТОЧНЕНО

Ако причината за умственото изоставане е известна, трябва да се използва допълнителен код от друга глава на МКБ /напр. F72 Тежка умствена изостаналост плюс E00 (синдром на вродена йодна недоимъчност)/.

Наличието на умствена изостаналост не изключва поставянето на допълнителни диагнози от други раздели на глава V (F). Затрудненията в общуването обаче могат да наложат повече от обикновеното при поставянето на диагноза да се разчита на обективно наблюдаеми

симптоми като - в случай на депресивен епизод - психомоторна забавеност, загуба на телло и апетит и разстроен сън.

Диагностични указания

Интелигентността не е единна характеристика, а се оценява въз основата на множество различни, повече или по-малко специфични умения. Въпреки че общата тенденция се състои в относително равномерно развитие на тези умения при всеки отделен човек, възможни са големи несъответствия, особено при умствено изостаналите. Могат да се наблюдават тежки нарушения в отделна (напр. речевата) сфера, или пък да са налице области на по-добре развити умения (напр. при решаването на прости зрително-пространствени задачи) на фона на една тежка умствена изостаналост. Това създава проблеми при вземане на решение към коя от подгрупите да бъде отнесено лицето с умствена изостаналост. Оценката на интелектуалното ниво трябва да се базира върху цялата налична информация . за лицето, включително клинични резултати, адаптивно поведение (преценено съобразно културалната среда на лицето), резултати от психометричните тестове.

За сигурна диагноза трябва да е налице нарушение едновременно на:

- а) нивото на интелектуално функциониране;
- б) способността за адаптация към ежедневните изисквания на заобикалящата социална среда.

Придружаващите психични или телесни разстройства оказват голямо влияние върху клиничната картина и върху способността да се използват съществуващите умения. Следователно, избраната категория от МКБ трябва да се основава върху глобалната оценка на способностите, а не върху специфични нарушения или умения от отделни области. Дадените нива на IQ са ориентировъчни и не бива да се прилагат ригидно, тъй като съществуват проблеми с транскултуралната валидност на тестовете. Разгледаните по-долу категории са резултат от произволно разчленяване на един сложен континуум и не могат да се отграничат с абсолютна прецизност. Показателят IQ трябва да се определя въз основата на стандартизирани, индивидуално приложени тестове за интелигентност, за които са изработени местни културално адекватни норми. Подходящият тест трябва да бъде подбран според индивидуалното ниво на функциониране на лицето и наличието на допълнителни инвалидизиращи състояния, например - проблеми в експресивната реч, слухови нарушения, телесни заболявания. Скалите за социална зрялост и адаптация, също стандартизирани за местните условия, би трябвало да се попълнят, ако е възможно, чрез интервюиране на родител или някой друг, който полага грижи за лицето и е запознат с всекидневните му умения. Без прилагането на стандартизирана процедура за . изследване както на интелектуалното ниво, така и на социалната адаптация, оценката трябва да се разглежда само като приблизителна.

F70 ЛЕКА УМСТВЕНА ИЗОСТАНАЛОСТ

Лицата с лека умствена изостаналост усвояват речта със закъснение, но повечето достигат нивото на ежедневната реч, могат да водят разговори и да участвуват в клиничното интервю. Повечето от тях постигат също пълна независимост в самообслужването (хранене, миене, обличане, тоалет), и в практическите и домакински умения, дори когато темпът на развитие е значително по-бавен от нормалния. Основните затруднения се наблюдават в училище, като много от лицата имат особени проблеми с четенето и писането. Обучението, насочено специално към развиване на уменията и компенсация на ограниченията на лица с лека степен на умствена изостаналост, се оказва много полезно. Повечето от лицата на горната граница на леката степен са способни да извършват работа, свързана по-скоро с практически отколкото с умствени умения, включваща неквалифициран или нискоквалифициран физически труд. В социокултурални условия, където не се държи много на учебните постижения, известна степен на лека умствена изостаналост може въобще да не представлява

проблем. Ако обаче има и забележима емоционална и социална незрялост социалните последствия от функционалния дефицит, като например неспособност за справяне с изискванията на брака или отглеждането на деца, или трудности при вграждането в културалните традиции и очаквания, ще бъдат явни.

Общо взето, поведенческите, емоционалните и социалните затруднения на лицата с лека умствена изостаналост, както и нуждите от лечение и подкрепа, свързани с тях са по-близо до тези на хората с нормален интелект, отколкото до специфичните проблеми на лицата с умерена и тежка умствена изостаналост. При нарастваща част от тези лица се открива органична етиология, но все още не при мнозинството.

Диагностични указания

Ако се използват подходящи стандартизирани IQ тестове, диапазонът от 50 до 69_ е показателен за лека изостаналост. Разбирането и използването на езика обикновено изостава в различна степен, като проблемите в речевото изразяване, пречещи на независимото функциониране на лицето, могат да персистират и в зряла възраст. Органична етиология може да бъде установена само при малък брой лица. Съпътстващи състояния, като аутизъм, други разстройства на развитието, епилепсия, разстройства на поведението, или телесни недъзи се откриват във вариращ процент от случаите. Ако такива нарушения са налице, те следва да се кодират отделно.

Включва: дебилност; лека умствена недостатъчност; лека олигофрения; слабоумие.

F71 УМЕРЕНА УМСТВЕНА ИЗОСТАНАЛОСТ

При лицата от тази категория разбирането и използването на речта се развиват бавно и евентуалните им постижения в тази област са ограничени. Усвояването на навици за самообслужване и двигателни умения също изостават, като при някои лица необходимостта от наглеждане остава постоянна. Успехите в училище са ограничени, но една малка част от тях усвояват основните умения, необходими за четене, писане и смятане. Обучителните програми могат да дадат възможност на тези лица да развият ограничения си потенциал и да придобият някои основни умения. Такива програми са подходящи за бавно усвояващи с нисък таван на успеваемост. Възрастните лица с умерена умствена изостаналост обикновено могат да извършват проста практическа работа, ако задачите са внимателно структурирани и се упражняват под умело ръководство. Рядко се достига напълно независимо съществуване в зряла възраст. Като правило обаче тези лица са напълно подвижни и физически активни и повечето от тях показват данни за социално развитие чрез възможностите си да установяват контакти, да общуват с другите и да се включват в прости социални дейности.

Диагностични указания

Обикновено IQ е в границите от 35 до 49. В тази група често се наблюдават диспропорции в уменията, като някои лица достигат по-високи успехи при зрително-пространствените умения, отколкото при вербалните задачи, докато други са подчертано несръчни, но им е приятно да общуват и да водят прости разговори. Нивото на развитие на езика е различно: някои от засегнатите могат да вземат участие в прост разговор, докато други усвояват речта само колкото да съобщат за основните си потребности. Някои лица никога не се научават да използват езика, въпреки че разбират прости инструкции и могат да се научат да използват жестове като компенсация до известна степен, за дефицита в речта. При повечето лица от тази категория може да бъде установена органична етиология. Детският аутизъм и другите генерализирани разстройства на развитието се срещат при малък брой лица и оказват голямо влияние върху клиничната картина и върху подхода при справянето с проблемите им. Епилепсия, неврологични и телесни дефекти се срещат често, но повечето лица могат да ходят самостоятелно. Понякога е възможно да се открият други психиатрични състояния, но ограниченото ниво на речево развитие прави диагностицирането им трудно и зависещо

от информацията, получена от други хора, които познават добре лицето. Всички съпътстващи разстройства трябва да се кодират отделно.

Включва: имбецилност, умерена умствена недостатъчност умерена олигофрения.

F72 ТЕЖКА УМСТВЕНА ИЗОСТАНАЛОСТ

В общи линии тази категория е подобна на умерената умствена изостаналост по клиничната си картина, наличието на органична етиология и придружаващите състояния. По-ниските нива на успеваемост, споменати по-горе, също са най-чести в тази група. Повечето лица от тази група страдат от изразена степен на двигателни нарушения или други свързани със състоянието дефицити, които свидетелствуват за наличието на клинически значима увреда иди неправилно развитие на централната нервна система.

Диагностични указания

IQ се движи в границите от 20 до 34. Включва: тежка умствена недостатъчност, тежка олигофрения.

F73 ДЪЛБОКА УМСТВЕНА ИЗОСТАНАЛОСТ

Интелектуалният квотиент е под 20, което на практика означава, че способността на засегнатите лица да разбират и изпълняват нареждания или инструкции е крайно ограничена. Повечето лица от тази категория са неподвижни, или с крайно ограничена подвижност, изпускат се по голяма и малка нужда и са способни само на много рудиментарни форми на невербална комуникация. Способността им да се грижат за основните си потребности е крайно ограничена или липсва, което изисква непрекъснати грижи и наблюдение.

Диагностични указания

IQ е под 20. Разбирането и използването на езика е ограничено, в най-добрия случай, до схващане на някои основни команди и изразяване на елементарни желания. Могат да бъдат усвоени най-основните и прости зрително-пространствени умения на различаване и съпоставяне и при подходящо ръководство и наблюдение засегнатото лице може да участва в прости домакински и практически задачи. В повечето случаи може да се открие органична етиология. Тежките неврологични и други телесни недъзи, които се отразяват върху подвижността, както и епилепсията, зрителните и слухови нарушения, са нещо обичайно. Често се срещат генерализирани разстройства на развитието в тяхната най-тежка форма, особено атипичният аутизъм (по-специално при тези, които са подвижни),

Включва: идиотия, дълбока умствена недостатъчност, дълбока олигофрения.

F78 ДРУГА УМСТВЕНА ИЗОСТАНАЛОСТ

Тази категория трябва да се използва само когато оценката на степента на умствено изоставане чрез обичайните процедури се оказва особено трудна или невъзможна поради придружаващи сензорни или телесни нарушения, като слепота, глухонемота, тежко разстройство на поведението или тежък телесен недъг.

F79 УМСТВЕНА ИЗОСТАНАЛОСТ, НЕУТОЧНЕНА

Наличие на умствено изоставане, но без достатъчна информация за причисляване на лицето към една от горните категории.

Включва: умствен дефицит, неуточнен другояче; умствена недостатъчност, неуточнена другояче; олигофрения, неуточнена другояче.